

Formațiuni politice românești și statele vecine

1. Definiții

Obște sătească = formă de comunitate umană care s-a impus în perioada de trecere la Evul Mediu. S-a constituit într-o instituție colectivă prin excelență, în care s-a întâlnit proprietatea comună asupra pământului, organizarea colectivă a muncii, conducerea și răspunderea comună. Legătura teritorială a dominat asupra celei de rudenie.

Cnezat = formă de organizare prestatală medievală, alcătuită din mai multe sate, condusă de un cneaz.

Voievodat = formă de organizare prestatală medievală, o uniune de obști sătești, condusă de un voievod.

Țară = la începutul epocii medievale termenul a vizat în spațiul românesc zona de locuire a unei obști libere, denumită de către istoricul Nicolae Iorga, romanie populară.

2. Civilizația tradițională românească

- **obștea sătească** a reprezentat elementul de bază al organizării sociale și în același timp elementul de continuitate al societății românești pe tot parcursul Evului Mediu;

- aceasta a fost condusă de un jude (cuvânt de origine latină) cu atribuții administrative și judecătorești, un cneaz (cuvânt de origine slavă) cu atribuții administrative, militare și judecătorești, și un voievod (cuvânt de origine slavă), cu atribuții politice, militare, judecătorești și administrative;

- cu timpul, autoritatea unor astfel de conducători s-a extins asupra unor obști vecine, dând naștere **cnezatelor** și **voievodatelor**;

- zonele etnografice românești reprezintă dovada particularităților locale provocate de existența acestor comunităților rurale, cu forme de organizare distinctă: obștea sătească și uniunile de obști;

- aceste zone etnografice au avut în același timp elemente comune (matricea civilizației tradiționale românești), dar și elemente proprii (port, datini, aspecte de arhitectură rurală și ocupații) care le-au diferențiat și personalizat în același timp.

3. Cauze

- secolul al IX-lea - au apărut primele formațiuni politice prestatale medievale în spațiul românesc;

- printre factorii care au favorizat apariția și consolidarea formațiunilor politice românești s-au numărat:

a. Organizarea comunităților românești în obști sătești (existente încă din Antichitate);

b. Gruparea mai multor obști pe un anumit teritoriu, în uniuni de obști, pe baza cărora s-au întemeiat cnezatele și voievodatele;

c. Formarea în cadrul obștilor a categoriilor sociale medievale: boierimea și țărănimea;

d. Presiunile politice sau militare externe, din partea statelor vecine, precum Regatul Ungariei, cnezatele ruse de Kiev și Halici-Volânia, Hanatul Hoardei de Aur (mongolii) și Imperiul Bizantin.

4. Formațiunile politice românești

I. Spațiul intracarpatic (Transilvania) - voievodatele din spațiul intracarpatic au fost cunoscute pe baza documentelor medievale maghiare:

a. *Gesta Hungarorum* (din limba latină: „*Faptele ungarilor*”) - cca. 1200 - scriere atribuită cronicarului anonim al regelui maghiar Bela al III-lea (1172-1196), în care au fost semnalate cele mai vechi formațiuni prestatale din arcul intracarpatic în secolul al IX-lea: voievodatele conduse de Gelu (cu centrul la Dăbâca), Glad (cu centrul la Cuvin) și Menumorut (cu centrul la Biharea); prezența românilor, alături de slavi și bulgari, în spațiul intracarpatic;

- b. *Legenda Sfântului Gerard* (secolul al XI-lea) - a semnalat existența voievodatului lui Ahtum (cu centrul la Morisena), urmașul lui Glad, ce s-a opus expansiunii maghiare;
- c. *Cronica vremurilor trecute* (*Cronica lui Nestor*): secolul al XII-lea - a confirmat existența românilor și a slavilor la venirea ungarilor în Pannonia (teritoriul Ungariei moderne).
  - secolele IX-XIII - maghiarii au cucerit Transilvania și au organizat teritoriul sub forma unui voievodat;
  - secolul al XI-lea - năvălirile pecenegilor, cumanilor și uzilor au împiedicat expansiunea maghiară la sud de Carpați;
  - secolul al XIII-lea - invazia mongolă și crearea Hoardei de Aur în nordul Mării Negre ⇒ oprirea expansiunii maghiare la est de Carpați.

II. La sud de Carpați (spațiul extracarpatic): *Diploma Cavalerilor Ioaniți* (1247), oferită de regele Ungariei Bela al IV-lea (1235-1270) Ordinului Ioaniților, a atestat existența cnezatelor lui Ioan și Farcaș, a voievodatelor lui Litovoi și Seneslau, a Țării Severinului și două categorii sociale, *majores terrae* (din limba latină: „*nobili*”) și *rustici* (din limba latină: „*oameni de rând*”).

III. La est de Carpați (spațiul extracarpatic): diferite surse scrise, precum *Cronica vremurilor trecute*, au menționat mici formațiuni politice numite „*țări*” (Țara Șipenițului), „*codrii*” (Codrii Herței, Codrii Orheiului, Codrii Lăpușnei și Codrii Cosminului), „*câmpuri*” (Câmpulung Moldovenesc și Câmpul lui Vlad), „*ocoale*” (în Câmpulung și Vrancea) și cobăle.

IV. Teritoriul dintre Dunăre și Marea Neagră (Dobrogea):

- a. 395 - Dobrogea (Scythia Minor) a intrat în componența Imperiului Roman de Răsărit (Bizantin);
- b. Secolul al X-lea - au fost atestate formațiunile politice conduse de jupan Dimitrie (cu centrul la Mircea Vodă) și Gheorghe (cu centrul la Basarabi);
- c. 971-1204 - bizantinii au recâștigat controlul asupra Dobrogei, aceasta fiind inclusă în unitatea administrativ-teritorială Thema Paristrion (*Paradunavon*) ⇒ adoptarea creștinismului de rit ortodox;
- d. Secolul al XI-lea - Ana Comnena, sora împăratului Alexios I Comnenul (1081-1118), în lucrarea *Alexiada*, a menționat existența a trei formațiuni din Dobrogea, conduse de Tatos (cu centrul la Dristor), Satza (cu centrul la Vicina), Sestlav (cu centrul la Preslav) și un oarecare Pudilă, un alt lider al vlahilor;
- e. Secolul al XIII-lea - într-o diplomă a țarului bulgar Ioan Asan al II-lea (1218-1241) a fost menționată Țara Cavarnei (Cărvunei), o formațiune politică care a cuprins teritoriul dintre Mangalia și Varna;
- secolele XII-XIV - pe baza acestor formațiuni politice s-au format statele medievale din spațiul românesc: Transilvania, Țara Românească (Valahia), Moldova și Dobrogea.

5. Țaratul vlaho-bulgar (statul Asăneștilor)

- 1185-1186 - o creștere a obligațiilor fiscale impusă de împăratul bizantin Isaac al II-lea Anghelos (1185-1195), pentru a își finanța campaniile împotriva regelui Wilhelm al II-lea de Sicilia (1166-1189) și pentru a sărbători căsătoria cu prințesa Margareta de Ungaria, a declanșat o răscoală a românilor sud-dunăreni, în alianță cu bulgarii (rolul precumpănitor al românilor în răscoală a fost relevat de izvoarele bizantine, care au relatat detaliat evenimentele);
- 1185-1280 - răscoala a dus la apariția unui nou stat, țaratul vlaho-bulgar (capitala: Veliko Târnovo), structură politico-teritorială care a rezistat repetatelor atacuri bizantine și cruciate;
- 1196-1197 - primii regi ai noului stat, Petru al IV-lea (1185-1197) și Ioan Asan I (1187-1196), au domnit împreună, dar au intrat în conflict cu boierii și au fost asasinați;
- 1196-1207 - domnia regelui Ioniță Caloian (din limba greacă: „*Cel Frumos*”): a obținut titlul de rege și recunoașterea oficială a statului său, atât din partea Bizanțului, cât și din partea papei Inocențiu al III-lea (1198-1216);
- 1218-1241 - perioada domniei lui Ioan Asan al II-lea: statul a atins apogeul puterii și extinderii teritoriale, iar elementul bulgar a devenit majoritar;
- 1241-1258 - perioada domniei ultimilor regi din dinastia Asăneștilor, Căliman I Asan (1241-1246), Mihail I Asan (1246-1256/1257) și Căliman al II-lea Asan (1257), a fost marcată de marea invazie mongolă a Europei (1241-1242) și decăderea țaratului, cucerit de Imperiul Otoman în anul 1396.

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

<https://www.youtube.com/watch?v=onTjA5wfMZc>

<https://www.youtube.com/watch?v=sNvdPI-yn8I>

BIBLIOGRAFIE:

1. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
2. Barnea, Alexandru (coordonator), Manea, Vasile Aurel, Palade, Eugen, Teodorescu, Bogdan, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2007.
3. Petre, Zoe (coordonator), Căpiță, Carol, Stănescu, Ecaterina, Lung, Ecaterina, Livadă-Cadeschi, Ligia, Ciupală, Alin, Țurcanu, Florin, Vlad, Laurențiu, Andreescu, Sorin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2008.
4. Adăscăliței, Felicia, Lazăr, Liviu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corvin, Deva, 2007.
5. Băluțoiu, Valentin, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
6. Scurtu, Ioan, Cristea, Niculae, Curculescu, Marian, Dincă, Constantin, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Economică Preuniversitară, București, 2008.
7. Dondorici, Florentina, Lica, Elena Emilia, Poamă, Emil, Ionescu, Vasile, Osanu, Octavian, Stoica, Relu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Gimnasium, București, 2008.
8. Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Niculescu ABC, București, 2015.
9. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint Educațional, București, 2014.
10. Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor*, Editura ALL, București, 2019.
11. Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008.
12. Bulei, Ion, *O istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018.
13. Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, 2013.
14. Pop, Ioan-Aurel, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Litera, București, 2019.
15. Hitchins, Keith, *Scurtă istorie a României*, Editura Polirom, Iași, 2015.
16. Popa-Lisseanu, Gheorghe, *Românii în izvoarele istorice medievale*, Editura Saeculum I.O., București, 2020.